A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2011. február 17.*

A C-52/09. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Stockholms tingsrätt (Svédország) a Bírósághoz 2009. február 6-án érkezett, 2009. január 30-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Konkurrensverket**

és

a **TeliaSonera Sverige AB**

között,

a **Tele2 Sverige AB**

részvételével

folyamatban lévő eljárásban,

* Az eljárás nyelve: svéd.

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: A. Tizzano tanácselnök (előadó), A. Borg Barthet, M. Ilešič, M. Safjan és M. Berger bírák,

főtanácsnok: J. Mazák,
hivatalvezető: C. Strömholm tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2010. március 18-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Konkurrensverket képviseletében C. Zackari, C. Landström és S. Martinsson, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: U. Öberg advokat,

– a TeliaSonera Sverige AB képviseletében E. Söderlind és C. Mailund advokater,

– a Tele2 Sverige AB képviseletében C. Wetter és P. Forsberg advokater,

– a lengyel kormány képviseletében M. Dowgielewicz, meghatalmazotti minőségben,

– a finn kormány képviseletében A. Guimaraes-Purokoski, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében L. Parpala, E. Gippini Fournier és K. Mojzesowicz, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2010. szeptember 2-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EUMSZ 102. cikknek azon kritériumokra tekintettel történő értelmezésére vonatkozik, amelyek figyelembevételével az árpréshatás formájában jelentkező árképzési gyakorlatot erőfölénnyel való visszaélésnek kell tekinteni.

2 E kérelmet a Konkurrensverket (svéd versenyhatóság) és a TeliaSonera Sverige AB (a továbbiakban: TeliaSonera) között az említett hatóság arra irányuló keresetének tárgyában folyamatban lévő eljárásban terjesztették elő, hogy az említett társaságot a nemzeti versenyszabályozás és az EK 82. cikk megsértése miatt közigazgatási bírság fizetésére kötelezzék.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

3 Az 1990-es évek végén és a 2000-es évek elején az internetszolgáltatások svédországi végfelhasználói közül az alacsony átviteli sebességű, telefonvonalon keresztül csatlakozó internetkapcsolatról egyre többen kezdtek áttérni a – jelentősen magasabb átviteli sebességet lehetővé tévő – széles sávú kapcsolat különféle típusaira. Abban az időben a széles sávú kapcsolat leggyakoribb formáit az aszimmetrikus digitális előfizetői vonalon (asymmetric [bit rate] digital subscriber line; a továbbiakban: ADSL) keresztül megvalósított internetkapcsolatok jelentették. E kapcsolatok a helyhez kötött telefonhálózatot, a kábeltelevíziós hálózatot vagy valamely helyi hálózatot (local area network – LAN) használták.

4 A TeliaSonera, korábbi nevén Telia AB, a vezetékes telefonhálózat svéd történelmi szolgáltatója, amely korábban kizárólagos jogokkal rendelkezett. Hosszú ideje a tulajdonában áll a szinte valamennyi svédországi háztartás számára elérhető fémvezetékes helyi hozzáférési hálózat. Többek között tulajdonosa a helyi huroknak, azaz a telefonvezeték azon részének, amely réz érpárból áll, és amely a telefonszolgáltató kapcsolóállomását az előfizetői hálózati végponttal összeköti.

5 A TeliaSonera kétféleképpen kínált hozzáférést a helyi hurokhoz a többi szolgáltató részére. Egyrészről e hozzáférést a helyi hurok átengedéséről szóló, 2000. december 18-i 2887/2000/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 336., 4. o.; magyar nyelvű különkiadás: 13. fejezet, 26. kötet, 83. o.) által részére előírt kötelezettségnek megfelelően a helyi hurok átengedésével kínálta.

6 Másrészről a TeliaSonera a szolgáltatók részére – erre vonatkozó jogszabályi kötelezettség nélkül – a közvetítő szolgáltatásokhoz kapcsolódó ADSL-terméket kínált. E termék lehetővé tette az említett szolgáltatók részére, hogy széles sávú hozzáférést biztosító szolgáltatásokat nyújtsanak a végfelhasználók részére.

7 Ezzel egy időben a TeliaSonera széles sávú hozzáférést biztosító szolgáltatásokat kínált közvetlenül a végfelhasználók részére.

8 A Konkurrensverket szerint a TeliaSonera 2000 áprilisa és 2003 januárja között visszaélt erőfölényével, mivel olyan árpolitikát alkalmazott, amelynek következtében az ADSL-termékek nagykereskedelmi árai és a végfelhasználók részére kínált szolgáltatások kiskereskedelmi árai közötti nyereségráta még a TeliaSonera által az e szolgáltatásoknak a végfelhasználói részére történő nyújtásával kapcsolatos költségeket sem tudta fedezni.

9 A fentiek alapján a Konkurrensverket keresetet terjesztett elő a Stockholms tingsrätt előtt annak érdekében, hogy a TeliaSonerát kötelezze a nemzeti versenyszabályozásnak a 2000 áprilisa és 2003 januárja közötti időszakban, illetve az EK 82. cikk 2001. január 1-je és 2003 januárja közötti időszakban történő megsértése miatt közigazgatási bírság fizetésére.

10 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból következik, hogy még ha az alapeljárás felei számos olyan tényállási elem vonatkozásában nem is értenek egyet, mint például a szóban forgó gyakorlatnak esetlegesen a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatása, azon releváns piac meghatározása, ahol a TeliaSonera erőfölényben van, vagy akár ezen erőfölény fennállása, a kérdést előterjesztő bíróság – a belső eljárási szabályokra tekintettel – már e szakaszban köteles előterjeszteni előzetes döntéshozatal iránti kérelmét. Márpedig e szabályok olyan keresetek esetében, mint az alapügybeli, előírják, hogy a tingsrätt a tanácskozás során egyidejűleg végezze el a bizonyítékok és a jogi kérdések értékelését.

11 Mindenesetre a kérdést előterjesztő bíróság pontosítja, hogy ha a bizonyítékok értékelése folytán az is nyerne megállapítást, hogy a szóban forgó gyakorlat nem alkalmas arra, hogy hatást fejtsen ki a tagállamok közötti kereskedelemre, akkor is szükséges, hogy a Bíróság az EUMSZ 102. cikk értelmezéséről döntést hozzon, mivel a svéd

versenyjogi szabályozást az uniós jog ihlette, és értelmezése során az utóbbi jogot figyelembe veszi.

12 E körülmények között a Stockholms tingsrätt az eljárást felfüggesztette, és a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

„1) Milyen feltételek mellett sérti [az EUMSZ 102. cikket] egy erőfölényben lévő vertikálisan integrált vállalkozás által a versenytársai részére értékesített ADSL-szolgáltatások ára és az ugyanezen vállalkozás által e szolgáltatások vonatkozásában a végfelhasználókkal szemben alkalmazott ár közötti különbözet?

2) Az első kérdés megválaszolásához csak az erőfölényben lévő vállalkozás által a végfelhasználókkal szemben alkalmazott árak bírnak jelentőséggel, vagy a versenytársak végfelhasználói piacon alkalmazott árait is figyelembe kell venni?

3) Befolyásolja-e az első kérdésre adandó választ az a tény, hogy az erőfölényben lévő vállalkozásnak nincs jogszabályban előírt szolgáltatási kötelezettsége a nagykereskedelmi piacon, hanem saját elhatározásából döntött e szolgáltatások nyújtása mellett?

4) Szükséges-e versenykorlátozó hatás fennállása ahhoz, hogy az első kérdésben leírthoz hasonló magatartás visszaélésnek minősüljön, és ha igen, hogyan kell ezt a hatást meghatározni?

5) Befolyásolja-e az első kérdésre adandó választ az erőfölényben lévő vállalkozás piaci erejének mértéke?

6) Ahhoz, hogy az első kérdésben leírt gyakorlat visszaélésnek minősüljön, szükséges e, hogy az ilyen gyakorlatot folytató vállalkozás mind a nagykereskedelmi piacon, mind a végfelhasználói piacon erőfölénnyel rendelkezzen?

7) Ahhoz, hogy az első kérdésben leírt gyakorlat visszaélésnek minősüljön, az erőfölényben lévő vállalkozás által a nagykereskedelmi piacon értékesített terméknek vagy szolgáltatásnak nélkülözhetetlennek kell-e lennie?

8) Befolyásolja-e az első kérdésre adandó választ az a körülmény, hogy a szolgáltatást új ügyfél részére nyújtják?

9) Ahhoz, hogy az első kérdésben leírt gyakorlat visszaélésnek minősüljön, szükséges-e az a várakozás, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás képes lesz elérni veszteségeinek megtérülését?

10) Befolyásolja-e az első kérdésre adandó választ az a körülmény, hogy az érintett piac az új technológia jelenléte miatt igen magas beruházási igényű, tekintettel például az ésszerű indulási költségekre és az indulási időszakban történő veszteséges értékesítés esetleges elkerülhetetlen voltára?”

A kérelem elfogadhatóságáról

13 A kérdést előterjesztő bíróság elismeri, hogy az alapeljárásra alkalmazandó eljárási szabályok miatt nem képes egyes tényállási elemeket a bíróság rendelkezésére bocsátani. Különösen, eddig nem került sor a releváns piac meghatározására, és ennek következtében annak megállapítására, hogy a TeliaSonera ténylegesen erőfölénnyel rendelkezik. Hasonlóképpen nem volt eddig lehetséges annak meghatározása, hogy a TeliaSonera magatartása érinti-e a tagállamok közötti kereskedelmet, sem pedig az, hogy az EK 82. cikk ennek folytán ténylegesen alkalmazandó-e az alapügyre.

14 E tekintetben a lengyel kormány írásbeli észrevételeiben azt állította, hogy a TeliaSonerához hasonló szolgáltatók gyakorlatai főszabály szerint érintik a tagállamok közötti kereskedelmet, és hogy ennek következtében a Bíróság hatáskörrel rendelkezik az előterjesztett kérdések megválaszolására. Az említett kormány azonban hozzátette, hogy ha a jelen ügyben a TeliaSonera magatartásai nem lennének hatással a tagállamok közötti kereskedelemre, a Bíróság nem rendelkezne hatáskörrel, tekintettel arra, hogy ilyen esetben kizárólag a nemzeti jog lenne alkalmazandó.

15 Márpedig emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EUMSZ 267. cikkben említett eljárás keretében kizárólag az ügyben eljáró és határozathozatalra hivatott nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik annak megítélése, hogy – tekintettel az ügy különleges jellemzőire – ítélete meghozatalához szükségesnek tartja-e az előzetes döntéshozatalt, és a Bíróságnak feltett kérdései relevánsak-e. Következésképpen, amennyiben a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság – főszabály szerint – köteles határozatot hozni (lásd különösen a C-414/07. sz. Magoora-ügyben 2008. december 22-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-10921. o.] 22. pontját, a C-316/07., C-358/07–C-360/07., a C-409/07. és a C-410/07. sz., Stoß és társai egyesített ügyekben 2010. szeptember 8-án hozott ítélet [EBHT 2010., I-8069. o.] 51. pontját, valamint a C-45/09. sz. Rosenbladt-ügyben 2010. október 12-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-9391. o.] 32. pontját).

16 A Bíróság ugyanis csak akkor utasíthatja el a nemzeti bíróság által előzetes döntéshozatal iránt előterjesztett kérelmet, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson (a C-222/05–C-225/05. sz., Van der Weerd és társai egyesített ügyekben 2007. június 7-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-4233. o.] 22. pontja, a fent hivatkozott Magoora-ügyben hozott ítélet 23. pontja és a fent hivatkozott Stoß és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 52. pontja).

17 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság olyan tényállási elemekre vonatkozó megállapításainak teljes hiánya, mint a TeliaSonera által élvezett erőfölényes helyzet fennállása, vagy mint az annak megállapítását lehetővé tévő információk, hogy az utóbbi magatartása érintette-e a tagállamok közötti kereskedelmet, önmagában nem akadálya annak, hogy a Bíróság hasznos választ adjon a Stockholms tingsrätt által előterjesztett kérdésekre. Az előterjesztett kérdésekre adott válasz ugyanis – különös tekintettel a jelen ítélet 10. pontjában említett megfontolásokra – szükséges lehet ahhoz, hogy e bíróság részére az alapeljárásról való határozathozatalt lehetővé tegye. Ezenkívül egyértelmű, hogy a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem uniós jogszabályokra vonatkozik.

18 E feltételek mellett az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet elfogadhatónak kell tekinteni.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

19 E kérdéseivel – amelyeket indokolt együtt vizsgálni – a kérdést előterjesztő bíróság lényegében annak pontosítását kéri a Bíróságtól, hogy milyen körülmények között minősülhet a vertikálisan integrált távközlési vállalkozás által alkalmazott árképzési gyakorlatból fakadó, egyrészről a szolgáltatóknak nyújtott nagykereskedelmi

ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi ára, másrészről pedig a végfelhasználóknak szánt széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi ára közötti eltérés az e vállalkozás erőfölényével az EUMSZ 102. cikk értelmében való visszaélésnek. A kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben különösen annak pontosítását kéri, hogy:

– csak az említett vállalkozás által a végfelhasználóknak szánt, széles sávú hozzáférési szolgáltatásokra alkalmazott árakat vagy a más szolgáltatók által alkalmazott árakat is figyelembe kell-e venni;

– milyen kihatása lehet annak, ha az említett vállalkozásnak nincs jogszabályban előírt szolgáltatási kötelezettsége a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások vonatkozásában;

– szükséges-e versenykorlátozó hatások fennállásának vizsgálata, és ha igen, hogyan lehet e hatásokat meghatározni;

– releváns-e az erőfölényben lévő vállalkozás piaci erejének mértéke;

– szükséges-e, hogy a szóban forgó vállalkozás mind a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi piacán, mind a végfelhasználóknak nyújtott szolgáltatások kiskereskedelmi piacán erőfölénnyel rendelkezzen;

– az említett vállalkozás által kínált terméknek vagy szolgáltatásnak nélkülözhetetlennek kell-e lennie;

– releváns-e az a körülmény, hogy a szolgáltatást új ügyfél részére nyújtják;

– szükséges-e, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás képes legyen elérni a szóban forgó gyakorlattal okozott veszteségeinek megtérülését; és

– releváns-e az a körülmény, hogy az érintett piac az új technológia jelenléte miatt igen magas beruházási igényű.

20 E kérdések megválaszolása érdekében először is emlékeztetni kell arra, hogy az EUSZ 3. cikk (3) bekezdése pontosítja, miszerint az Európai Unió belső piacot hoz létre, amely a Lisszaboni Szerződéshez (HL 2010. C 83., 309. o.) kapcsolt, a belső piacról és a versenyről szóló 27. jegyzőkönyvnek megfelelően olyan rendszert foglal magában, amely biztosítja azt, hogy a verseny ne torzuljon.

21 Márpedig az EUMSZ 102. cikk azon versenyszabályok közé tartozik, amelyek – az EUMSZ 3. cikk (1) bekezdésének b) pontjában említettekhez hasonlóan – szükségesek az említett belső piac működéséhez.

22 E szabályok szerepe ugyanis éppen az, hogy megakadályozzák a versenynek a közérdek, az egyéni vállalkozások és a fogyasztók kárára történő torzulását, és ily módon hozzájáruljanak az Unión belüli jóléthez (lásd ebben az értelemben a C-94/00. sz. Roquette Frères ügyben 2002. október 22-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-9011. o.] 42. pontját).

23 Ezen összefüggésben az EUMSZ 102. cikkben említett erőfölény olyan, valamely vállalkozás rendelkezésére álló gazdasági erőre vonatkozik, amely alapján e vállalkozásnak lehetősége van megakadályozni a tényleges verseny fenntartását az érintett piacon, és a versenytársaktól, üzletfelektől és végső soron a fogyasztóktól jelentős mértékben függetlenül viselkedni (a 85/76. sz., Hoffmann-La Roche kontra Bizottság ügyben 1979. február 13-án hozott ítélet [EBHT 1979., 461. o.] 38. pontja és a C-280/08. P. sz., Deutsche Télécom kontra Bizottság ügyben 2010. október 14-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-9555. o.] 170. pontja).

24 Az EUMSZ 102. cikket tehát úgy kell értelmezni, hogy az nem csak a fogyasztókat azonnal károsító magatartásokra terjed ki (lásd ebben az értelemben a C-468/06–C-478/06. sz., Sot. Lélos kai Sia és társai egyesített ügyekben 2008. szeptember 16-án hozott ítélet [EBHT 2008., I-7139. o.] 68. pontját, valamint a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 180. pontját), hanem azokra is, amelyek a versenyt korlátozva károsítják őket. Jóllehet ugyanis az EUMSZ 102. cikk nem tiltja meg valamely vállalkozás számára, hogy saját érdemeinek köszönhetően erőfölényes helyzetbe kerüljön valamely piacon, és jóllehet az is igaz, hogy az ilyen helyzet fennállásának megállapítása önmagában nem foglal magában semmiféle kifogást az érintett vállalkozás tekintetében (lásd ebben az értelemben a 322/81. sz., Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítélet [EBHT 1983., 3461. o.] 57. pontját, valamint a C-395/96. P. és C-396/96. P. sz., Compagnie maritime belge transports és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 16-án hozott ítélet EBHT 2000., I-1365. o.] 37. pontját), az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az ilyen helyzetben lévő vállalkozás különös felelősséggel tartozik azért, hogy magatartása ne korlátozza a közös piacon a hatékony és torzításmentes versenyt (lásd ebben az értelemben a C-202/07. P. sz., France Télécom kontra Bizottság ügyben 2009. április 2-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-2369. o.] 105. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

25 Az olyan árképzési gyakorlatának visszaélésszerű jellegét illetően, mint az alapügybeli, meg kell jegyezni, hogy az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja kifejezetten tiltja, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás közvetlenül vagy közvetetten tisztességtelen árakat kössön ki.

26 Egyébiránt az EUMSZ 102. cikkben meghatározott visszaélésszerű magatartások felsorolása nem kimerítő, ezért az e rendelkezés szerinti visszaélést megvalósító magatartások felsorolása nem meríti ki az erőfölénnyel való visszaélésnek az uniós jog által tiltott módozatait (lásd a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 173. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

27 Az említett rendelkezés által tiltott, erőfölényes helyzettel való visszaélés ugyanis olyan objektív fogalom, amely az erőfölényben lévő vállalkozás olyan magatartásaira vonatkozik, amelyek hatására – olyan piacon, ahol pontosan a szóban forgó vállalkozás jelenlétének következtében a verseny már meggyengült – a termékeknek és a szolgáltatásoknak a gazdasági szereplők által nyújtott teljesítésen alapuló rendes versenyét jellemző eszközöktől eltérő eszközökkel korlátozzák a piacon még létező versenyszint fenntartását vagy e verseny fejlődését (a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 174. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

28 Annak meghatározása érdekében, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás visszaélt-e e helyzetével az árképzési gyakorlatának alkalmazásával, az összes körülmény figyelembevételével kell megítélni, és vizsgálni kell, hogy ezen árképzési gyakorlat a vásárló beszerzési forrásai vonatkozásában fennálló választási lehetőségének megszüntetésére vagy korlátozására, a versenytársak piacra jutásának megakadályozására, azonos szolgáltatásoknál a kereskedelmi partnerekre egyenlőtlen feltételek alkalmazására, vagy az erőfölény torzított versennyel történő megerősítésére irányul (a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 175. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

29 A kérdést előterjesztő bíróságnak a fenti elvek fényében kell megvizsgálnia az alapügyben szóban forgó árképzési gyakorlatot annak meghatározása érdekében, hogy az a TeliaSonera esetlegesen fennálló erőfölénye visszaélésszerű kihasználásának minősül-e.

30 Különösen – annak ellenőrzését követően, hogy az EUMSZ 102. cikk alkalmazásának egyéb feltételei, így többek között a TeliaSonera erőfölényes helyzetének fennállása és a tagállamok közötti kereskedelemnek az utóbbi magatartása általi érintettsége, a jelen ügyben teljesülnek-e – a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a TeliaSonera által bevezetett árképzési gyakorlat tisztességtelen-e azon okból, hogy ténylegesen árpréshatást gyakorol versenytársainak nyereségrátáira a végfelhasználóknak nyújtott széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán.

31 Objektív igazolás hiányában ugyanis ez az árprés – tekintettel arra, hogy alkalmas kiszorító hatás kiváltására az erőfölényben lévő vállalkozáshoz képest legalább annyira hatékony versenytársak irányában – önmagában is minősülhet az EUMSZ 102. cikk szerinti visszaélésnek (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 183. pontját).

32 Márpedig a jelen esetben ilyen árprés valósul meg, különösen akkor, ha a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi ára és a végfelhasználóknak nyújtott széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi ára közötti különbség vagy negatív, vagy pedig elégtelen az említett ADSL-szolgáltatások azon különös költségeinek fedezésére, amelyeket a TeliaSonera saját szolgáltatásainak a végfelhasználók részére történő nyújtása érdekében viselni köteles, oly módon, hogy e különbség nem teszi lehetővé az említett vállalkozáshoz képest legalább annyira hatékony versenytárs számára, hogy versenyre keljen vele az említett szolgáltatásoknak a végfelhasználók részére történő nyújtása érdekében.

33 Ilyen esetben ugyanis – jóllehet a versenytársak legalább annyira hatékonyak, mint az erőfölényes helyzetben lévő vállalkozás – fennáll számukra annak veszélye, hogy csak veszteségesen vagy mesterségesen csökkentett jövedelmezőségi aránnyal képesek működni a kiskereskedelmi piacon.

34 Egyébiránt pontosítani kell, hogy – mivel az ilyen árképzési gyakorlatnak az EUMSZ 102. cikk értelmében vett tisztességtelensége magához a árprés fennállásához, és nem a nyereségráták közötti pontos eltéréshez kapcsolódik – egyáltalán nem szükséges annak bizonyítása, hogy a szolgáltatóknak nyújtott nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi árai vagy a végfelhasználóknak nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi árai önmagukban visszaélésszerűek a túlzottan magas vagy felfaló jellegük miatt (a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 167. és 183. pontja).

35 Ezenfelül, ahogyan arra a TeliaSonera hivatkozik, annak érdekében, hogy az említett szolgáltatások árai közötti különbséget olyannak lehessen tekinteni, mint amely az erőfölényben lévő vállalkozás versenytársainak nyereségrátáira árpréshatást gyakorol, csak a versenytársak részére nyújtott azon szolgáltatások árait kell figyelembe venni, amelyek összehasonlíthatók a TeliaSonera által a kiskereskedelmi piachoz való hozzáférés érdekében igénybe vett szolgáltatásokkal, mint amilyenek például a TeliaSonera és versenytársai által a kiskereskedelmi piacon a végfelhasználóknak nyújtott összehasonlítható szolgáltatások árai. Ily módon az összehasonlítást a TeliaSonera és versenytársai által ugyanazon időszak alatt konkrétan alkalmazott árak között kell elvégezni.

36 Figyelembe véve a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésének – az ítélet 10. pontjában említett – különleges körülményeit, a kérdést előterjesztő bíróságnak nincs lehetősége arra, hogy pontos információkat szolgáltasson az alapeljárás vonatkozásában. Ily módon az említett bíróság által leírt piacokat releváns piacoknak kell tekinteni, természetesen azzal a feltétellel, hogy azokat helyesen határozzák meg, mely utóbbi a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

37 Azon kritériumok vonatkozásában azonban, amelyek értelmezését az említett bíróság annak érdekében kéri, hogy helyesen ítélhesse meg, miszerint a TeliaSonera ténylegesen megsértette-e az EUMSZ 102. cikket azzal, hogy árprés alkalmazásával visszaélt erőfölényével, az alábbi pontosításokat kell tenni.

A figyelembe veendő árakról

38 A Stockholms tingsrätt először is arra kíván választ kapni, hogy e célokból kizárólag a végfelhasználók részére nyújtott szolgáltatásokra az erőfölényben lévő vállalkozás által alkalmazott kiskereskedelmi árakat, vagy az ugyanezen szolgáltatások esetében a versenytársak által alkalmazott árakat is figyelembe kell-e venni.

39 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a bíróság korábban már pontosította, miszerint az EUMSZ 102. cikk többek között tiltja, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás olyan árképzési gyakorlatot folytasson, amely kiszorító hatást gyakorol a hasonló hatékonyságú, tényleges vagy lehetséges versenytársakra (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 177. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

40 Kihasználja tehát erőfölényes helyzetét azon vállalkozás, amely olyan árképzési politikát folytat, amelynek célja, hogy kiszorítsa a piacról az olyan vállalkozásokat, amelyek adott esetben legalább olyan hatékonyak, mint az említett vállalkozás, azonban csekélyebb pénzügyi teljesítőképességük okán nem képesek ellenállni a velük szemben fennálló versenynek (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 199. pontját).

41 Márpedig a valamely erőfölényben lévő vállalkozás által folytatott árpolitika megengedhetőségének értékelése végett főszabály szerint az erőfölényben lévő vállalkozás részéről felmerült költségekre és e vállalkozás stratégiájára alapított árakkal kapcsolatos feltételekre kell támaszkodni (lásd ebben az értelemben a C-62/86. sz., AKZO kontra Bizottság ügyben 1991. július 3-án hozott ítélet [EBHT 1991., I-3359. o.] 74. pontját és a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 108. pontját).

42 Közelebbről az árprést eredményező árképzési gyakorlat esetén az ilyen elemzési kritériumok használata lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy az említett vállalkozás kellően hatékony lett volna-e ahhoz, hogy képes legyen kiskereskedelmi szolgáltatásait veszteség nélkül kínálni a végfelhasználók részére, amennyiben ezt megelőzően az általa alkalmazott nagykereskedelmi árat kellett volna fizetnie a nagykereskedelmi szolgáltatásokért (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 201. pontját).

43 Márpedig, amennyiben az említett vállalkozás kiskereskedelmi szolgáltatásait csak veszteséggel lett volna képes kínálni, az azt jelenti, hogy a szóban forgó árképzési gyakorlat alkalmazásával kiszorítható versenytársak nem tekinthetők az erőfölényes vállalkozásnál kevésbé hatékonynak, és hogy kiszorításuk kockázata ezért a torzított versenynek tudható be. Az ilyen verseny ugyanis nem kizárólag az egyes érintett vállalkozások érdemein alapul.

44 Annál is inkább indokolt e megközelítés, mivel megfelel a jogbiztonság általános elvének is, hiszen az erőfölényben lévő vállalkozás árainak és költségeinek figyelembevétele lehetővé teszi az utóbbi számára, hogy – a jelen ítélet 24. pontjában említetteknek megfelelően – az EUMSZ 102. cikk értelmében ráháruló különleges felelősségre tekintettel értékelje saját magatartásának jogszerűségét. Míg ugyanis az erőfölényben lévő vállalkozás ismeri saját költségeit és díjait, főszabály szerint nem ismeri a versenytársakéit (a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 202. pontja).

45 A fentiek pontosítását követően nem zárható ki, hogy a versenytársak árai és költségei relevánsak lehetnek az alapügyben szóban forgó árképzési gyakorlat vizsgálata során. Ez az eset állhat elő különösen akkor, ha az erőfölényben lévő vállalkozás költségszerkezete objektív okokból nem azonosítható pontosan, vagy ha a versenytársaknak nyújtott szolgáltatás olyan infrastruktúra egyszerű üzemeltetésében áll, amelynek az előállítási költségét már értékcsökkenésként leírták, és ily módon az

ezen infrastruktúrához való hozzáférés többé nem jelent az erőfölényben lévő vállalkozásnak azzal a költséggel gazdaságilag összehasonlítható költséget, mint amelyet versenytársainak az említett infrastruktúrához való hozzáférés érdekében vagy ezen kívül akkor kell viselniük, amikor a piac sajátos versenyfeltételei például azon körülmény okán megkövetelik, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás költségszintje éppen azon versenyelőnyt biztosító helyzet függvénye, amelybe e vállalkozást az erőfölény juttatja.

46 Azt a következtetést kell tehát levonni, hogy az árprést eredményező árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellegének értékelése keretében főszabály szerint és elsősorban a kiskereskedelmi piacon érintett vállalkozás árait és költségeit kell figyelembe venni. Csak abban az esetben kell megvizsgálni az e piacon jelen lévő versenytársak árait és költségeit, ha a körülményekre tekintettel a fenti árakra és költségekre nem lehet hivatkozni.

A szolgáltatásra vonatkozó jogszabályi kötelezettség hiányáról

47 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból következik, hogy a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló üggyel ellentétben a TeliaSonerát – a jelen ítélet 6. pontjában említetteknek megfelelően – egyáltalán nem terhelte arra vonatkozó jogszabályi kötelezettség, hogy nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatásokat kínáljon a szolgáltatók részére.

48 A Stockholms tingsrätt tehát másodsorban arra keresi a választ, hogy az e szolgáltatásoknak a nagykereskedelmi piacon történő nyújtására vonatkozó jogszabályi kötelezettségek teljes hiánya befolyásolja-e az alapügyben szóban forgó árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellegét.

49 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 102. cikk hatálya csak azon versenyellenes magatartásokra terjed ki, amelyeket a vállalkozások saját kezdeményezésükre valósítanak meg. Ha a vállalkozások versenyellenes magatartását nemzeti szabályozás írja elő, vagy ha e nemzeti szabályozás olyan jogi keretet biztosít, amely maga zárja ki a vállalkozás részéről a versenyző magatartás bármilyen lehetőségét, akkor az EUMSZ 102. cikk nem alkalmazandó. Ilyen esetben a versenykorlátozás nem a vállalkozás önálló magatartásából származik, ahogy e rendelkezés azt megköveteli (lásd ebben az értelemben a C-359/95. P. és C-379/95. P. sz., Bizottság és Franciaország kontra Ladbroke Racing egyesített ügyekben 1997. november 11-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-6265. o.] 33. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

50 Ezzel szemben alkalmazandó az EUMSZ 102. cikk, ha kiderül, hogy a nemzeti szabályozás nyitva hagyja a lehetőséget, hogy a vállalkozások önálló magatartása a verseny megakadályozására, korlátozására vagy torzítására vezethessen (lásd a fent hivatkozott Bizottság és Franciaország kontra Ladbroke Racing egyesített ügyekben hozott ítélet 34. pontját).

51 A bíróság tehát pontosította, hogy az ilyen jogszabálytól függetlenül, amennyiben a vertikálisan integrált, erőfölényben lévő vállalkozás mozgástérrel rendelkezett akár kizárólag a kiskereskedelmi árak módosítását illetően is, az Elsőfokú Bíróság helyesen állapíthatta meg hogy az árprés – egyedül ezen ok alapján –, a fellebbezőnek tudható be (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontját).

52 A fentiekből következik, hogy amennyiben valamely vállalkozás teljes önállósággal rendelkezik piaci magatartásai megválasztása során, még inkább igaz, hogy az EUMSZ 102. cikk alkalmazandó rá.

53 Az erőfölényben lévő vállalkozásra háruló, arra vonatkozó különös felelőssége ugyanis, hogy magatartása ne sértse a közös piacon a hatékony és torzításmentes versenyt, éppen azon – tevőleges vagy mulasztásban megnyilvánuló – magatartásokra

vonatkozik, amelyek megvalósítása mellett e vállalkozás saját elhatározásából dönt (lásd ebben az értelemben a C-552/03 P. sz., Unilever Bestfoods kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 28-án hozott végzés [EBHT 2006., I-9091. o.] 137. pontját).

54 A TeliaSonera e vonatkozásban azt állítja, hogy éppen az erőfölényben lévő vállalkozások gazdasági kezdeményezőkészségének védelme érdekében kellene azoknak szabadoknak maradniuk kereskedelmi feltételeik meghatározása során, kivéve ha e feltételek annyira kedvezőtlenek szerződéses partnereik számára, hogy azokat – a C-7/97. sz. Bronner-ügyben 1998. november 26-án hozott ítéletben (EBHT 1998., I-7791. o.) e vonatkozásban kimondott kritériumokra tekintettel – úgy lehet tekinteni, hogy azok a szolgáltatás visszautasítását jelentik.

55 A fentihez hasonló értelmezés az említett ítélet téves olvasatából következik. Annak 48. és 49. pontjából különösen nem vonható le az a következtetés, hogy a szolgáltatásnyújtás visszaélésszerű megtagadása fennállásának megállapításához szükséges feltételeket azon magatartás visszaélésszerű jellegének megítélése keretében is szükségszerűen alkalmazni kellene, amely abban áll, hogy a szolgáltatások nyújtását vagy a termékek értékesítését kedvezőtlen vagy olyan feltételektől teszi függővé, amelyek a vevőt adott esetben nem érdeklik.

56 Az ilyen magatartások ugyanis önmagukban megvalósíthatják a szolgáltatásnyújtás megtagadásától eltérő visszaélés egy önálló formáját.

57 Meg kell tehát állapítani, hogy mivel a Bíróságot a fent hivatkozott Bronner-ügyben hozott ítélet fent említett pontjaiban lényegében csupán az EK-Szerződés 86. cikkének (később EK 82. cikk, jelenleg EUMSZ 102. cikk) azon feltételekre tekintettel történő értelmezésére kérték, amelyek megvalósulása esetén a szolgáltatásnyújtás megtagadása visszaélésszerű lehet, a Bíróság nem határozott abban a kérdésben, hogy az a körülmény, miszerint valamely vállalkozás megtagadja a versenytárs napilap kiadójától a kézbesítési rendszeréhez való hozzáférést, miközben az utóbbi ezzel egy időben nem bízza meg egyéb szolgáltatás teljesítésével, úgymint az újságosstandokon való

értékesítéssel vagy a nyomtatással, az erőfölénnyel való visszaélés valamely más formájának, például árukapcsolás alkalmazásának minősül-e.

58 Egyébiránt a fent hivatkozott Bronner-ügyben hozott ítéletnek a TeliaSonera által javasolt ellentétes értelmezése – a Bizottság érvelése szerint – annak megkövetelését eredményezi, miszerint ahhoz, hogy valamely erőfölényben lévő vállalkozásnak a kereskedelmi feltételeire vonatkozó magatartása visszaélésnek minősüljön, mindig teljesülniük kell a szolgáltatás megtagadása fennállásának megállapításához előírt feltételeknek, ami indokolatlanul korlátozná az EUMSZ 102. cikk hatékony érvényesülését.

59 A fentiekből következik, hogy a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatásoknak a nagykereskedelmi piacon történő nyújtására vonatkozó jogszabályi kötelezettség teljes hiánya semmilyen módon nem befolyásolja az alapügyben szóban forgó árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellegét.

A korlátozó hatások fennállásának szükségességéről és az erőfölényben lévő vállalkozás által a nagykereskedelmi piacon kínált termék elengedhetetlenségéről

60 A kérdést előterjesztő bíróság harmadsorban azt kérdezi, hogy a szóban forgó árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellege függ-e konkrét versenykorlátozó hatások fennállásától, és ha igen, hogyan lehet e hatásokat meghatározni. Ezenfelül azt kérdezi, hogy a TeliaSonera által a nagykereskedelmi piacon kínált terméknek elengedhetetlennek kell lennie a kiskereskedelmi piachoz való hozzáféréshez.

61 E vonatkozásban meg kell említeni, hogy az erőfölénnyel való visszaélésnek a jelen ítélet 27. pontjában szereplő fogalmára tekintettel a Bíróság korábban már kizárta, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás olyan árképzési gyakorlatának a puszta fennállása, amely a legalább annyira hatékony versenytársakkal szemben árpréshez vezet,

az EUMSZ 102. cikk értelmében visszaélésnek minősülhetne, anélkül hogy szükséges lenne bizonyítani a versenyellenes hatást (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 250. és 251. pontját).

62 Az ítélkezési gyakorlat ezenkívül pontosította, hogy a versenyellenes hatásnak olyan esetleges korlátozásokhoz kell kapcsolódnia, amelyeket az ilyen árképzési gyakorlat a végfelhasználók részére nyújtott szolgáltatások kiskereskedelmi piacán a kínálat fejlődése, és ennélfogva e piacon a verseny szintje vonatkozásában előidéz (a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 252. pontja).

63 Ily módon az erőfölényben lévő vállalkozás által folytatott, szóban forgó gyakorlat az EUMSZ 102. cikk értelmében vett visszaélésnek minősül, amennyiben a legalább annyira hatékony versenytársakkal szemben a nyereségrátáikat érintő árprés révén kiszorító hatást gyakorolva e vállalkozás maga teszi nehezebbé, sőt lehetetlenné e versenytársak számára az érintett piacra való belépést (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 253. pontját).

64 A fentiekből következik, hogy az ilyen gyakorlat visszaélésszerű jellegének megállapításához versenyellenes hatással kell rendelkeznie a piacon, amelynek nem kell szükségszerűen konkrétnak lennie, mivel elegendő, ha olyan lehetséges versenyellenes hatás nyer bizonyítást, amely alkalmas azon versenytársak kiszorítására, amelyek legalább annyira hatékonyak, mint az erőfölényben lévő vállalkozás.

65 Amennyiben ugyanis egy erőfölényben lévő vállalkozás ténylegesen olyan árképzési gyakorlatot folytat, amely a legalább annyira hatékony versenytársaival szembeni árpréshez vezet, amelynek célja e versenytársaknak az érintett piacról való kiszorítása, azon körülmény, miszerint a kitűzött célt, azaz e versenytársak kizárását, végső soron

nem érték el, nem zárja ki azt, hogy ez a gyakorlat az EUMSZ 102. cikk szerint visszaélésnek minősüljön.

66 Ugyanakkor a versenytársak versenyhelyzetére gyakorolt legcsekélyebb hatás hiányában, a szóban forgóhoz hasonló árképzési gyakorlat nem minősülhet kiszorító magatartásnak, amennyiben a versenytársaknak az érintett piacon való terjeszkedése semmilyen szempontból sem lett nehezebb e magatartás következtében (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 254. pontját).

67 A jelen esetben a kérdést előterjesztő bíróság kötelessége annak vizsgálata, hogy a TeliaSonera árképzési gyakorlata alkalmas volt-e arra, hogy a legalább annyira hatékony versenytársaknak a végfelhasználóknak nyújtott széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán folytatott tevékenységét korlátozza.

68 E vizsgálat keretében az említett bíróságnak figyelembe kell vennie az ügyre jellemző valamennyi körülményt.

69 Először is különösen a nagykereskedelmi és a kiskereskedelmi termékek közötti funkcionális kapcsolatokat kell megvizsgálni. Következésképpen a nagykereskedelmi termék elengedhetetlensége az árprés hatásainak értékelése keretében bírhat relevanciával.

70 Amennyiben ugyanis a nagykereskedelmi termék beszerzéséhez való hozzáférés elengedhetetlen a kiskereskedelmi termék értékesítéséhez, a nagykereskedelmi piacon erőfölénnyel rendelkező vállalkozáshoz képest legalább annyira hatékony azon versenytársak, amelyek a kiskereskedelmi piacon csak veszteségesen vagy mindenesetre korlátozott jövedelmezőségi feltételek mellett tudnak működni, e piacon olyan versenyhátrányt szenvednek, amely az utóbbi piachoz való hozzáférésüket vagy az ott folytatott tevékenységük fejlesztését akadályozza vagy korlátozza (lásd ebben az

értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 234. pontját).

71 Ilyen esetben lehetséges, hogy az árprés legalábbis potenciális versenykorlátozó hatással bír.

72 Mindazonáltal – figyelembe véve az érintett vállalkozásnak a nagykereskedelmi termék piacán fennálló erőfölényét – pontosítani kell, hogy nem zárható ki, hogy azon egyedüli körülmény okán, hogy a nagykereskedelmi termék nem elengedhetetlen a kiskereskedelmi termék szolgáltatásához, az árprést eredményező árképzési gyakorlat nem alkalmas arra, hogy bármilyen – akár potenciális – versenyellenes hatást keltsen. Következésképpen szintén a kérdést előterjesztő bíróság feladata megbizonyosodni arról, hogy önmagában a gyakorlat még a nagykereskedelmi termék elengedhetetlenségének hiányában is alkalmas-e arra, hogy versenyellenes hatást keltsen az érintett piacokon.

73 Másodszor meg kell vizsgálni az azon versenytársakkal szemben érvényesülő árprés szintjét, akik legalább annyira hatékonyak, mint az erőfölénnyel rendelkező vállalkozás. Amennyiben ugyanis a nyereségráta negatív, azaz a jelen esetben a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi ára magasabb a végfelhasználóknak nyújtott szolgáltatások kiskereskedelmi áránál, lehetséges, hogy legalábbis potenciális kiszorító hatás érvényesül, tekintettel arra, hogy ilyen helyzetben az erőfölényben lévő vállalkozás versenytársai – még ha ugyanolyan hatékonyak is, mint ő, vagy akár hatékonyabbak nála – kénytelenek veszteséggel értékesíteni.

74 Ha azonban e nyereségráta pozitív, akkor bizonyítani kell, hogy ezen árképzési gyakorlat alkalmazása – például a jövedelmezőség csökkenése okán – alkalmas arra, hogy az érintett szolgáltatók számára legalábbis nehezebbé tegye tevékenységük folytatását az érintett piacon.

75 A fentiek megállapítását követően emlékeztetni kell arra, hogy a vállalkozás bizonyíthata, hogy – jóllehet kizáró hatású – árképzési gyakorlata gazdaságilag indokolt (lásd a fent hivatkozott ebben az értelemben a C-95/04 P. sz., British Airways kontra Bizottság ügyben 2007. március 15-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-2331. o.] 69. pontját és a fent hivatkozott France Télécom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 111. pontját).

76 Az erőfölényben lévő vállalkozás által alkalmazott, adott esetben kiszorító hatású árképzési gyakorlat gazdasági igazoltságát az eset összes körülményének figyelembevételével kell megítélni (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 73. pontját). E vonatkozásban meg kell határozni, hogy az ilyen gyakorlatból származó, a versenyre nézve hátrányos kiszorító hatást ellentételezhetik, esetleg meg is haladhatják-e a gazdaságosságban jelentkező előnyök, amelyek a fogyasztók számára is előnnyel járnak. Ha e gyakorlat kiszorító hatása nincs arányban a piac és a fogyasztók számára jelentkező előnyökkel, vagy ha meghaladja az ezen előnyök eléréséhez szükséges szintet, az említett gyakorlatot visszaélésszerűnek kell tekinteni. (a fent hivatkozott British Airways kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 86. pontja).

77 Azt a következtetést kell tehát levonni, hogy az árprést eredményező árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellegének megállapításához bizonyítani kell, hogy – különös tekintettel a nagykereskedelmi termék elengedhetetlenségére – e gyakorlat legalábbis potenciális versenyellenes hatást kelt a kiskereskedelmi piacon, anélkül hogy azt gazdaságilag bármi is igazolná.

A piaci erő mértékéről

78 A kérdést előterjesztő bíróság negyedsorban arra kíván választ kapni, hogy az érintett vállalkozás valamely piacon fennálló erőfölényének szintje releváns-e annak megállapítása érdekében, hogy a szóban forgó árképzési gyakorlat visszaélésnek minősül.

79 Ahogyan a jelen ítélet 23. pontjában is szerepel, az EUMSZ 102. cikkben említett erőfölény olyan, valamely vállalkozás rendelkezésére álló gazdasági erőre vonatkozik, amely alapján lehetősége van megakadályozni a tényleges verseny fenntartását az érintett piacon, és a versenytársaktól, üzletfelektől és végső soron a fogyasztóktól jelentős mértékben függetlenül viselkedni.

80 E rendelkezés tehát – ahogyan azt a főtanácsnok indítványának 41. pontjában rámutatott – nem alkalmaz megkülönböztetést vagy fokozatosságot az erőfölény fogalma tekintetében. Amint valamely vállalkozás olyan gazdasági erővel rendelkezik, amelyet EUMSZ 102. cikk a valamely meghatározott piacon fennálló erőfölénnyel való rendelkezés megállapításához megkövetel, magatartását e rendelkezésre tekintettel kell megítélni.

81 Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy a vállalkozás erejének ne lenne jelentősége e vállalkozás piaci magatartása jogszerűségének az EUMSZ 102. cikkre tekintettel történő megítélése szempontjából. A Bíróság maga is alapította már vizsgálatait azon körülményre, hogy valamely vállalkozás rendkívül erőfölényes vagy szinte monopolhelyzettel rendelkezett (lásd ebben az értelemben a C-333/94. P. sz. Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1996. november 14-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-5951. o.] 31. pontját, valamint a fent hivatkozott Compagnie maritime belge transports és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 119. pontját). A piaci erő mértéke azonban főszabály szerint inkább a szóban forgó vállalkozás magatartása által keltett hatások terjedelmére, mintsem magának a visszaélésnek a fennállására vonatkozóan bír következményekkel.

82 A fentiekből következik, hogy az árprést eredményező árképzési gyakorlatnak valamely vállalkozás általi alkalmazása erőfölénnyel való visszaélésnek minősülhet, amennyiben e vállalkozás ilyen helyzetben van, anélkül hogy e tekintetben főszabály szerint jelentősége lenne az érintett piacon fennálló erőfölény mértékének.

Az erőfölény terjedelméről

83 A kérdést előterjesztő bíróság ötödsorban arra kíván választ kapni, hogy az a körülmény, miszerint az érintett vállalkozás kizárólag a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi piacán rendelkezik erőfölénnyel, elegendő-e a szóban forgó gyakorlat visszaélésszerű jellegének megállapításához, vagy pedig ennek érdekében szükséges, hogy e vállalkozás a végfelhasználóknak nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán is ilyen helyzetben legyen.

84 E vonatkozásban hangsúlyozni kell, hogy az EUMSZ 102. cikk nem tartalmaz kifejezett iránymutatást az arra vonatkozó követelmények tekintetében, hogy milyen módon kell a visszaélést a termékpiacokon lokalizálni. Az erőfölényben lévő vállalkozást terhelő különös felelősség tényleges terjedelmét minden egyes ügynek a verseny gyengülését mutató sajátos körülményei fényében kell értelmezni (a fent hivatkozott Tetra Pak kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 24. pontja).

85 A fentiekből következik, hogy az erőfölénnyel uralt piacoktól különböző piacokon folytatott olyan bizonyos magatartások is visszaélésnek minősülhetnek, amelyek akár az erőfölénnyel uralt, akár az erőfölénnyel nem uralt piacokra gyakorolnak hatást (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Tetra Pak kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 25. pontját).

86 Jóllehet ugyanis az EUMSZ 102. cikk alkalmazása feltételezi az erőfölény meglétét, valamint az erőfölény és az erőfölénnyel való állítólagos visszaélést megvalósító magatartás közötti kapcsolatot, amely – ha az erőfölénnyel uralt piactól különböző piacon megvalósuló magatartás ugyanezen a piacon fejt ki hatást – rendszerint nem tapasztalható, eltérő, de egymáshoz kapcsolódó piacok esetében azonban különös körülmények igazolhatják az EUMSZ 102. cikknek a kapcsolódó, erőfölénnyel nem uralt piacon tapasztalt és e piacra hatást gyakorló magatartásra történő alkalmazását

(lásd ebben az értelemben a 311/84. sz. CBEM-ügyben 1985. október 3-án hozott ítélet [EBHT 1985., 3261. o.] 26. pontját és a fent hivatkozott Tetra Pak kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 27. pontját).

87 Ilyen körülmények állhatnak fenn, ha valamely – az értékesítési láncban feljebb lévő piacon – erőfölénnyel rendelkező, vertikálisan integrált vállalkozás magatartásai a termelési vagy forgalmazási láncban lejjebb lévő piacon legalább annyira hatékony versenytársak kiszorításának – különösen a velük szemben alkalmazott árprés révén történő – megkísérlésére irányulnak.

88 Ilyen helyzetben tehát – eltérő objektív gazdasági igazolás hiányában – az ilyen magatartások kizárólag az erőfölényben lévő vállalkozásnak a termelési vagy forgalmazási láncban lejjebb lévő piacon fennálló verseny fejlődésének megakadályozására és saját helyzetének megerősítésére, vagy akár erőfölénynek az utóbbi piacon, a saját érdemeitől eltérő eszközökkel történő megszerzésére irányuló szándékával magyarázhatók.

89 Következésképpen a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi piacán erőfölénnyel rendelkező, vertikálisan integrált vállalkozás által bevezetett – az említett vállalkozásnak a végfelhasználók részére nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán működő versenytársai számára árprést eredményező – árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellege nem függ az említett vállalkozásnak az utóbbi piacon fennálló erőfölényétől.

Azon körülmény relevanciájáról, hogy új ügyfélnek történő szolgáltatásnyújtásról van szó

90 A Stockholms tingsrätt hatodsorban arra kíván választ kapni, hogy az a körülmény, miszerint a szóban forgó árképzési gyakorlatot az erőfölényben lévő vállalkozás új vagy pedig már meglévő ügyfele esetében alkalmazzák, releváns-e a visszaélésszerű jelleg megítélése érdekében.

91 E vonatkozásban elegendő emlékeztetni arra, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás által alkalmazott, a legalább annyira hatékony versenytársaival szemben árprést eredményező árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellege lényegében abban áll, hogy – ahogyan a jelen ítélet 32. pontjában szerepel – az ilyen gyakorlat alkalmas arra, hogy korlátozza a rendes versenyt az általa erőfölénnyel uralt piaccal szomszédos piacon, mivel azzal a hatással járhat, hogy e vállalkozás versenytársait kiszorítja az utóbbi piacról.

92 E tekintetben – ahogyan arra a Bizottság jogosan hivatkozik – nem releváns az a körülmény, hogy az érintett szolgáltatók az erőfölényben lévő vállalkozás új vagy már meglévő ügyfelei.

93 Ezenfelül az a körülmény sem lehet releváns, hogy olyan új ügyfelekről van szó, akik még nem aktívak az érintett piacon.

94 Pontosítani kell ugyanis, hogy az olyan árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellegét, mint az alapügybeli, nem kizárólag azon lehetőségre tekintettel kell megítélni, hogy e gyakorlat azt eredményezi, hogy a releváns piacról kiszorítja az ott már aktív, hasonló hatékonyságú szolgáltatókat, hanem azon esetleges korlátok figyelembevételével is,

amelyeket a hasonló hatékonyságú, a piacon még jelen nem lévő potenciális szolgáltatókkal szemben létrehozhat (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Deutsche Telekom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 178. pontját).

95 Következésképpen az a körülmény, hogy a szóban forgó árképzési gyakorlat alkalmas lehet arra, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás meglévő vagy új ügyfeleit kiszorítsa az érintett piacról, főszabály szerint nem releváns ezen árképzési gyakorlat visszaélésszerű jellegének értékelése során.

A veszteségek megtérülésének lehetőségéről

96 A kérdést előterjesztő bíróság hetedsorban arra kíván választ kapni, hogy ahhoz, hogy a szóban forgó árképzési gyakorlatot visszaélésszerű jellegűnek lehessen tekinteni, szükséges-e, hogy az erőfölényben lévő vállalkozásnak lehetősége legyen arra, hogy elérje az e gyakorlat által okozott veszteségek megtérülését.

97 E vonatkozásban emlékeztetni kell arra, hogy – ahogyan a jelen ítélet 31. pontjában is szerepel – objektív igazolás hiányában az árprés önmagában is minősülhet az EUMSZ 102. cikk szerinti visszaélésnek.

98 Márpedig az árprést a szolgáltatások nagykereskedelmi árai és kiskereskedelmi árai közötti eltérés, nem pedig ezen árak önmagában vett szintje eredményezi. Közelebbről, ezen árprés nem csupán a rendkívül alacsony kiskereskedelmi ár, hanem a rendkívül magas nagykereskedelmi ár eredménye is lehet.

99 Következésképpen azt a vállalkozást, amely a versenytársaira árprést gyakorló árképzési gyakorlatot folytat, nem éri szükségszerűen veszteség.

100 Mindenesetre, még annak feltételezése esetén is, hogy az erőfölényben lévő vállalkozást az árprésnek a versenytársaival szembeni alkalmazása érdekében veszteség éri, a visszaélés fennállásának megállapításához nem követelhető meg az ilyen esetleges veszteség megtérülése lehetőségének bizonyítása.

101 Az a lehetőség ugyanis, hogy a versenytársak kiszoruljanak a piacról, nem függ sem azon körülménytől, hogy az erőfölényben lévő vállalkozást veszteség éri, sem pedig attól, hogy e vállalkozás képes elérni veszteségének megtérülését, hanem kizárólag az erőfölényben lévő vállalkozás által az érintett piacokon alkalmazott árak közötti azon eltéréstől függ, amely alkalmas arra, hogy adott esetben nem csupán az erőfölényben lévő vállalkozásnak, hanem a versenytársainak is veszteségeket okozzon.

102 Végül, amennyiben az erőfölényben lévő vállalkozás mindemellett olyan alacsony kiskereskedelmi árat alkalmaz, hogy az értékesítések folytán veszteség éri, azon túl, hogy e magatartás a ragadozó árak alkalmazásában megnyilvánuló visszaélés önálló formáját képezheti, a Bíróság mindenesetre már kizárta, hogy még ilyen esetben is az erőfölényben lévő vállalkozás által – egy bizonyos költségszintnél alacsonyabb árak alkalmazásából fakadóan – elért veszteség megtérülése lehetőségének bizonyítása szükséges feltétele lenne ezen árpolitika visszaélésszerű mivolta megállapításának. (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott France Télécom kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 110. pontját).

103 A fentiekből következik, hogy annak megállapítása érdekében, hogy visszaélésszerű-e a szóban forgó árképzési gyakorlat, nem releváns az a kérdés, hogy az erőfölényben lévő vállalkozásnak van-e lehetősége arra, hogy elérje az említett gyakorlat alkalmazása miatt esetlegesen keletkezett veszteség megtérülését.

Azon körülmény relevanciájáról, hogy az érintett piacokon új technológia van jelen

104 A Stockholms tingsrätt nyolcadsorban és végezetül azt kérdezi, hogy a fentiek szempontjából releváns-e az a körülmény, hogy az érintett piacok gyorsan növekednek, és azokon igen magas beruházási igényű új technológia van jelen.

105 E vonatkozásban először is meg kell említeni, hogy az EUMSZ 102. cikk semmilyen különbséget nem tesz az erőfölényben lévő vállalkozásnak az e helyzetével való visszaélése által érintett piacok fejlettségi foka között.

106 Ezenkívül a gyorsan növekvő piacon a második szomszédos piacon fennálló erőfölénnyel való rendelkezésből származó versenyelőny korlátozhatja a versenyt az első piacon, tekintettel arra a körülményre, hogy ezen az első piacon a szolgáltatók – ahogyan maga a TeliaSonera is állítja – arra kényszerülhetnek, hogy bizonyos ideig veszteséggel vagy csökkent nyereségrátával számolva működnek.

107 Márpedig éppen ilyen körülmények között képes valamely szolgáltató tevékenysége jövedelmezőségének a szóban forgó árképzési gyakorlatból következő árprés által okozott utólagos csökkenése megakadályozni a rendes versenyfeltételeknek az érintett piacon való létrejöttét és fejlődését.

108 Ezenfelül, figyelembe véve a versenyszabályoknak a jelen ítélet 22. pontjában említett célját, azok alkalmazása nem függhet azon körülménytől, hogy a szóban forgó piac már bizonyos fokú érettséget ért el. Különösen valamely gyorsan növekvő piac esetében ugyanis az EUMSZ 102. cikk, annak elkerülése érdekében, hogy e piacon – az

említett piacon vagy az ahhoz szorosan kapcsolódó szomszédos piacon erőfölénnyel rendelkező vállalkozás visszaélésszerű stratégiája folytán – torzult versenyszerkezet jöjjön létre és szilárduljon meg, azt kívánja meg, hogy a beavatkozás a lehető legkorábbi, tehát azt megelőző legyen, hogy e stratégia versenyellenes hatásokat gyakorolna.

109 Mindez még inkább érvényes olyan piac keretében, mint a széles sávú internet-hozzáférési szolgáltatások nyújtásának piaca, amely szorosan kapcsolódik a távközlési ágazatba tartozó, a helyi hurokhoz való hozzáférési szolgáltatások piacaihoz. Az utóbbiak ugyanis nem csupán egyáltalán nem új és újonnan kialakuló piacok, hanem versenyszerkezetük is még mindig jelentős mértékben függ a régi monopolszerkezettől. A vállalkozások lehetősége tehát arra, hogy erőfölényes helyzetüket az utóbbi piacokon úgy használják ki, hogy azzal veszélyeztessék valamely gyorsan fejlődő szomszédos piacon folyó verseny fejlődését, azt kívánja meg, hogy az EUMSZ 102. cikk alkalmazásától semmilyen eltérést ne engedélyezzenek.

110 Végül emlékeztetni kell arra, hogy jóllehet az egyik piacon erőfölénnyel rendelkező vállalkozás nem hivatkozhat az általa annak érdekében teljesített beruházásokra, hogy a szomszédos piacon a legalább annyira hatékony, tényleges vagy potenciális versenytársak kiszorításának megkísérlésével terjeszkedjen, az erőfölénnyel uralt piac versenyfeltételeit és különösen az erőfölényben lévő vállalkozás ottani letelepedésének és beruházásának költségeit figyelembe kell venni az e vállalkozás költségeinek elemzése során, amelyet – ahogyan az a jelen ítélet 38–46. pontjában szerepel – az árprés fennállásának megállapítása érdekében kell elvégezni.

111 Következésképpen az a körülmény, hogy az érintett piacok gyorsan növekednek, és azokon magas beruházási igényű új technológia van jelen, főszabály szerint nem releváns annak meghatározása érdekében, hogy a szóban forgó árképzési gyakorlat visszaélésnek minősül-e az EUMSZ 102. cikk értelmében.

112 A fentiekre tekintettel az előterjesztett kérdésekre azt a választ kell adni, hogy objektív igazolás teljes hiányában az EUMSZ 102. cikk értelmében vett visszaélésnek minősülhet, ha valamely vertikálisan integrált, a nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatások nagykereskedelmi piacán erőfölénnyel rendelkező vállalkozás olyan árképzési gyakorlatot alkalmaz, amelynek folytán az e piacon alkalmazott árak és a végfelhasználóknak nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán alkalmazott árak közötti különbözet nem elegendő azon különös költségek fedezésére, amelyeket ugyanezen vállalkozásnak kell viselnie az utóbbi piachoz való hozzáférés érdekében.

113 Az ilyen gyakorlat visszaélésszerű jellegének megítélése keretében az egyes esetek valamennyi körülményét figyelembe kell venni. Különösen

– tekintettel kell lenni – főszabály szerint és elsősorban – a szolgáltatások kiskereskedelmi piacán az érintett vállalkozás áraira és költségeire. Csak abban az esetben kell vizsgálni a versenytársak e piacon alkalmazott árait és felmerült költségeit, ha a körülményekre tekintettel nem lehet a vállalkozás áraira és költségeire hivatkozni, és

– bizonyítani kell, hogy – figyelemmel különösen a nagykereskedelmi termék elengedhetetlenségére – e gyakorlat minden gazdasági igazolás nélkül legalábbis potenciális versenykorlátozó hatást kelt a kiskereskedelmi piacon.

114 Ezen értékelés szempontjából főszabály szerint nem relevánsak a következők:

– az érintett vállalkozásnak egyáltalán nincs jogszabályi kötelezettsége arra, hogy az általa erőfölénnyel uralt nagykereskedelmi piacon nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatásokat nyújtson;

– e vállalkozás milyen fokú piaci erővel rendelkezik e piacon;

– hogy az említett vállalkozás nem rendelkezik erőfölénnyel a végfelhasználóknak nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán;

– azon ügyfelek, akik esetében ezen árképzési gyakorlatot alkalmazzák, az érintett vállalkozásnak új vagy már meglévő ügyfelei;

– nem lehetséges az erőfölényben lévő vállalkozás számára azon esetleges veszteségek megtérülésének elérése, amelyeket az ilyen árképzési gyakorlat alkalmazása okozhat számára, sem pedig az, hogy

– az érintett piacok milyen fokú érettséget értek el, és hogy azokon nagy beruházási igényű új technológia van jelen.

A költségekről

115 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

Objektív igazolás teljes hiányában az EUMSZ 102. cikk értelmében vett visszaélésnek minősülhet, ha valamely vertikálisan integrált, az aszimmetrikus digitális előfizetői vonalon keresztül megvalósított internetkapcsolatokhoz kötődő nagykereskedelmi szolgáltatások nagykereskedelmi piacán erőfölénnyel rendelkező vállalkozás olyan árképzési gyakorlatot alkalmaz, amelynek folytán az e piacon alkalmazott árak és a végfelhasználóknak nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán alkalmazott árak közötti különbözet nem elegendő azon különös költségek fedezésére, amelyeket ugyanezen vállalkozásnak kell viselnie az utóbbi piachoz való hozzáférés érdekében.

Az ilyen gyakorlat visszaélésszerű jellegének megítélése keretében az egyes esetek valamennyi körülményét figyelembe kell venni. Különösen

– **tekintettel kell lenni – főszabály szerint és elsősorban – a szolgáltatások kiskereskedelmi piacán az érintett vállalkozás áraira és költségeire. Csak abban az esetben kell vizsgálni a versenytársak e piacon alkalmazott árait és felmerült költségeit, ha a körülményekre tekintettel nem lehet a vállalkozás áraira és költségeire hivatkozni, és**

– **bizonyítani kell, hogy – figyelemmel különösen a nagykereskedelmi termék elengedhetetlenségére – e gyakorlat minden gazdasági igazolás nélkül legalábbis potenciális versenykorlátozó hatást kelt a kiskereskedelmi piacon.**

Ezen értékelés szempontjából főszabály szerint nem relevánsak a következők:

– **az érintett vállalkozásnak egyáltalán nincs jogszabályi kötelezettsége arra, hogy az általa erőfölénnyel uralt nagykereskedelmi piacon nagykereskedelmi ADSL-szolgáltatásokat nyújtson;**

– **e vállalkozás milyen fokú piaci erővel rendelkezik e piacon;**

– **hogy az említett vállalkozás nem rendelkezik erőfölénnyel a végfelhasználóknak nyújtott, széles sávú hozzáférési szolgáltatások kiskereskedelmi piacán;**

– **azon ügyfelek, akik esetében ezen árképzési gyakorlatot alkalmazzák, az érintett vállalkozásnak új vagy már meglévő ügyfelei;**

– **nem lehetséges az erőfölényben lévő vállalkozás számára azon esetleges veszteségek megtérülésének elérése, amelyeket az ilyen árképzési gyakorlat alkalmazása okozhat számára, sem pedig az, hogy**

– **az érintett piacok milyen fokú érettséget értek el, és hogy azokon nagy beruházási igényű új technológia van jelen.**

Aláírások